

ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှုနှင့် မြန်မာဘာသာစကား ပညာရှင်များအမြင်*

တင်တင်ထွေး^၁

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် ဘာသာဗေဒလေ့လာမှုနယ်ပယ်တစ်ခုဖြစ်သော ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှု (Etymology) နှင့် မြန်မာဘာသာစကား ပညာရှင်များ၏ လေ့လာမှုအမြင်ကိုဆက်စပ် ဖော်ထုတ်တင်ပြ လိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အလေ့လာခံအဖြစ် ဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်းများနှင့် ဘာသာစကားဆိုင်ရာဆောင်ပါး အချို့ ကို သတ်မှတ်လေ့လာထားပါသည်။ ဤသို့လေ့လာခြင်းအားဖြင့် မြန်မာပညာရှင်ကြီးများ၏ ဝေါဟာရ ကြံဆချက်များသည် အနောက်တိုင်းဘာသာဗေဒ ပညာရှင်များ၏ ဘာသာဗေဒလေ့လာမှု များနည်းတူ စနစ်ကျနစေ့စပ်သောချာသော ကြံဆချက်များဖြစ်ကြောင်းသိရှိစေပြီး ဝေါဟာရအဖွင့် ကျမ်းများ၏ ဂုဏ်ရည်ကို ဖော်ထုတ်တင်ပြရန်ရည်ရွယ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းသည်မြန်မာ ဝေါဟာရတို့၏ အနက် အရင်းအမြစ်ကို လေ့လာသိရှိစေနိုင်သည်။နည်းတူ မြန်မာရင်းမြစ်အဘိဓာန်များ ပေါ်ထွန်းစေရေး အတွက်လည်း အထောက်အကူပြုနိုင်လိမ့်မည် ဖြစ်ပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရများ- ရင်းမြစ်ဗေဒ၊ ဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်း၊ အနက်အဓိပ္ပာယ်၊ စာလုံးပေါင်း သတ်ပုံ၊ ဘာသာဗေဒ၊ သမိုင်းဘာသာဗေဒ၊ မွေးစား စကားလုံး၊ ဝေါဟာရရင်းမြစ်၊ သမိုင်းကြောင်းလေ့လာမှု။

နိဒါန်း

မြန်မာဘာသာစကားအတွင်းရှိ စကားလုံးဝေါဟာရတိုင်း၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဘာသာစကား တတ်ကျွမ်းသူတိုင်း မသိနိုင်ပါ။ သိမယောင်ယောင်နှင့်မသိသော ဝေါဟာရပေါင်းများစွာ ရှိနိုင်ပါသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် မြန်မာစာအဖွဲ့က ပြုစုထုတ်ဝေသော “မြန်မာအဘိဓာန်”ထဲတွင် အလွယ်တကူရှာဖွေ သိရှိနိုင်သော်လည်း ရှေးအခါကမူသိလိုသော ဝေါဟာရ၏အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ရှာဖွေဖို့ရန် အားထားစရာ အဘိဓာန်ကျမ်းများ မပေါ်ပေါက်ခဲ့သေးပေ။ ထိုအခြေအနေတွင် ရှေးပညာရှင်တို့သည် မြန်မာဝေါဟာရ တို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်းများတွင် အားထုတ်ကြံဆ ဖွင့်ဆိုခဲ့ကြပေသည်။

“ဝေါဟာရ” ဆိုရာ၌ရည်ညွှန်းအနက်^၂ (ဝါ) အဘိဓာန်အနက်ရှိသော စကားလုံးမျိုးကို ညွှန်းဆို ပါသည်။ ဝေါဟာရတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဖော်ထုတ်ရာတွင် စကားလုံးတို့၏ ဖြစ်နိုင်ရာနေရာနှင့် အခြေအနေအရပ်ရပ်ကိုစူးစမ်း၍ ဖော်ထုတ်ပေးရသည်။ အချို့စကားလုံး ဝေါဟာရများသည် အခြားသော ဘာသာတို့မှ မွေးစားယူထားသော ဝေါဟာရများဖြစ်ကြသည်။ အချို့စကားလုံး ဝေါဟာရတို့သည် မူလ အနက်သာမက အသုံးပြုသူတို့၏ လူမှုအခြေအနေ၊ ပြောသူနှင့်နာသူအကြားရှိခံစားမှု၊ စကား အတွဲအစပ် ဖြင့် အနက်ပြောင်းခြင်းစသော ဂယက်အနက်^၃များလည်း ရှိနိုင်ပေရာ ထိုအနက်အဓိပ္ပာယ် သဘောတရား များကိုခြုံငုံမိအောင် ပညာရှင်များက ကြံဆဖွင့်ဆိုခဲ့ကြပေသည်။ မြန်မာဘာသာစကား ပညာရှင်များက ဝေါဟာရ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်းများတွင် ဖွင့်ဆိုကြပါသည်။ အနောက်တိုင်းတွင် ဘာသာဗေဒနှင့်နီးနွယ်ကာ အတ္ထဗေဒပညာရပ်ဖြင့် လေ့လာမှုများပြုခဲ့ကြသည်။ ဝေါဟာရ၏အနက် အဓိပ္ပာယ်ကြံဆရာတွင် အတ္ထဗေဒပညာရပ်သည် အရေးပါသကဲ့သို့ ရင်းမြစ်ဗေဒသည်လည်း အရေးပါ

^၁ ဒေါက်တာ၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ မြန်မာစာဌာန၊ လားရှိုးတက္ကသိုလ်
^၂ referential meaning
^၃ connotative meaning
* Best Paper Award Winning Paper in Myanmar(Language)(2019)

သောပညာရပ်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ရင်းမြစ်ဗေဒ၏သဘောနှင့် မြန်မာပညာရှင်တို့၏ ကြံဆချက်များကို လေ့လာတင်ပြသွားမည် ဖြစ်သည်။

သုတေသနနောက်ခံ

ဘာသာဗေဒလေ့လာမှုနယ်ပယ်တစ်ခုဖြစ်သော ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှု (Etymology) ကိုလေ့လာခြင်း၊ Jean, Aitchison ၏ *General Linguistics* စာအုပ်ကိုလေ့လာဖတ်ရှုခြင်း၊ မြန်မာဘာသာ စကားပညာရှင်များ၏ ဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်းများ၊ ဘာသာစကားဆိုင်ရာစာအုပ်များ၊ ဆောင်းပါးများဖတ်ရှုခြင်း၊ ဘာသာဗေဒရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှုနှင့် မြန်မာဘာသာ ရင်းမြစ်ကြံဆမှုတို့ကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း၊ Internet အကိုးအကားတို့ရှာဖွေခြင်း တို့ပြုလုပ်ပါသည်။

စာပေလေ့လာဆန်းစစ်ချက်

ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှုပညာနှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာဘာသာစကားဆိုင်ရာ စာအုပ်များမပေါ်ထွက်သေးပါ။ ဘာသာဗေဒ၊ သဒ္ဒဗေဒ၊ အတ္ထဗေဒဆိုင်ရာစာအုပ်များ ပေါ်ထွက်ခဲ့သော်လည်း ရင်းမြစ်ဗေဒဆိုင်ရာ စာအုပ်စာတမ်းမရှိသေးပါ။ ဒေါက်တာကိုလေး၏ “ဘာသာစကားလေ့လာမှု” စာအုပ်တွင် အနည်းငယ်မျှသာ ခေါင်းစဉ်ငယ်တစ်ခုအဖြစ် ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဤသုတေသနစာတမ်းသည် လေ့လာမှုနယ်ပယ်အသစ် ဖြစ်ပါသည်။

သုတေသနမေးခွန်း

- မြန်မာဘာသာစကားလေ့လာမှုတွင် ရင်းမြစ်ဗေဒ (Etymology) လေ့လာမှုမျိုးရှိသလား။
- ထိုလေ့လာမှုမျိုး ဘယ်အချိန်ကစခဲ့သလဲ။
- ရင်းမြစ်ဗေဒ အဘိဓာန်များပေါ်ထွက်ရန် လိုအပ်နေကြောင်း
- ရင်းမြစ် အဘိဓာန်များ ပေါ်ထွက်ခြင်း၏ အကျိုးရလဒ်

၁။ ရင်းမြစ်ဗေဒ၏အဓိပ္ပာယ်

ရင်းမြစ်ဗေဒဟူသော ဝေါဟာရသည် ဂရိဘာသာစကား etymon မှ ဆင်းသက်လာပြီး root, true meaning ဟု အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။ ရင်းမြစ်ဗေဒကို

‘စကားလုံးတို့၏ မူလအရင်းအမြစ်ကို လေ့လာသောပညာရပ်ဖြစ်သည်။ စကားလုံးတို့၏ သမိုင်းကြောင်းနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ပြောင်းလဲလာမှု တို့ကိုလေ့လာသည့် ပညာရပ်ဖြစ်သည်။’^၂

ဟု ဖွင့်ဆိုနိုင်သည်။

၂။ ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှု

ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှုကို ၁၇ ရာစုခန့်ကပင် “ဆာသောမတ်ဘရောင်း”^၁ ဆိုသူကစတင်လေ့လာမှုပြုခဲ့သည်။ ဆာသောမတ်ဘရောင်းသည် ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်ပြီးသော စကားလုံးများနှင့် အနက်ရင်းမြစ်

---

^၁ Etymology
^၂ Dictionary of Language and Linguistics, 1972, 79.

မသိသေးသော စကားလုံးများ၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် အပြည့်အဝတို့ကို သိရှိနိုင်ရန်အတွက် လည်းကောင်း၊ ရှေးနှင့်ခေတ်စကားလုံးတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် ပြောင်းလဲမှုတို့ကိုလည်းကောင်း အရင်းအမြစ်သိရှိနိုင်ရန် လေ့လာမှုပြုခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် သူ၏လေ့လာမှုများတွင် ယုတ္တိမတန်သောအချက်များ၊ အားနည်းချက်များ ရှိနေခဲ့သည်။

၁၉ ရာစုတွင်ဒဿနပညာရှင် ဖရန်ရစ်နက်ချီ^၂ အကျင့်စာရိတ္တပိုင်းဆိုင်ရာကို အခြေခံသော သဘောလက္ခဏာများကိုဖော်ထုတ်လျက် စိတ်ပညာနှင့်နီးနယ်ကာ ရင်းမြစ်ကြဆချက်များပြုခဲ့သည်။ သို့သော် ဖရန်ရစ်နက်ချီနှင့် နောက်ပါ ရင်းမြစ်ပညာရှင်တို့၏ လေ့လာမှုများသည်လည်း မှားယွင်းမှုများ ရှိခဲ့သည်။

၂၀ ရာစုတွင် အတွေးအခေါ်ပညာရှင် ဂျက်ကွက်ဒရီဒါ^၃က စကားလုံးများ၏ ရင်းမြစ်အနက် အဓိပ္ပာယ်သဘောကို ထောက်ပြဆွေးနွေးခဲ့သည်။ ဂျက်ကွက်ဒရီဒါသည် ဝေါဟာရအဆင့်ဆင့် ဆင်းသက် လာပုံကိုယေးဆွဲကာ လေ့လာတင်ပြခဲ့သည်။ ဂျက်ကွက်ဒရီဒါ၏ လေ့လာမှုသည်သင့်တင့် လျောက်ပတ် ပြီး စနစ်ကျသဖြင့် ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှုသည် ပိုမိုထင်ရှားလာသည်။

(၂၀၀၀)ခုနှစ်တွင် ‘ဝေါတာစကိတ်’^၄ က “The Concise Dictionary of English Etymology” စာအုပ်၊ (၂၀၀၅) ခုနှစ်တွင် ‘အနာတိုလီ လီဘာမင်’^၅ က “Word Origins . . and How We know Them; Etymology for Every one” စာအုပ်တို့ကိုထုတ်ဝေခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ရင်းမြစ် အဘိဓာန် များပင် ပေါ်ထွက်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို လေ့လာသော အတ္ထုဗေဒပညာရှင်တို့သည် စကားလုံးတို့၏အနက်အဓိပ္ပာယ် ပြောင်းလဲမှုကို လေ့လာရာတွင်လည်းကောင်း၊ စကားလုံးတို့၏ မူလရင်းမြစ်ကိုဖော်ထုတ်ရာ၌ လည်းကောင်း ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှုကို လက်ကိုင်ပြုခဲ့ကြသည်။ ရင်းမြစ်ကိုလေ့လာရာတွင် -

- ၁။ စကားလုံးတို့၏ သမိုင်းကြောင်းကိုလေ့လာခြင်း
- ၂။ အခြားဘာသာစကားတို့မှ မွေးစားသောစကားလုံးများကို လေ့လာခြင်း
- ၃။ ဝေါဟာရတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုလေ့လာပြီး ထိုဝေါဟာရတို့၏ အခြေအနေဆက်စပ်မှုများကို လေ့လာခြင်း
- ၄။ မျိုးနွယ်တူဘာသာစကား ဆင်းသက်လာမှုကို အခြေခံ၍ စကားလုံးရင်းမြစ်ကိုလေ့လာခြင်း
- ၅။ မယဉ်ကျေးသောစကားလုံးများကို ယဉ်ကျေးအောင် သုံးနှုန်းပြောဆိုခြင်းဖြင့် မူလစကားလုံး၏ အနက်ရင်းမှန် ကို ရှာဖွေခြင်း
- ၆။ ဗန်းစကားများမှ နေ့စဉ်သုံးစကားများအဖြစ် ရောက်ရှိသွားသော စကားလုံးတို့၏ အနက်အရင်း အမြစ်ကို လေ့လာခြင်း^၆

စသည့်အချက်များကိုအခြေခံ၍ လေ့လာမှုပြုကြသည်။
ဘာသာစကားတစ်ခုအတွင်း၌ပင် အချိန်ကာလပြောင်းလဲသည်နှင့်အမျှ မူလစကားလုံး၏အနက်

---

¹ Browne, Thomas, Sir
² Nietzsche, Friedrich
³ Derrida, Jacques
⁴ Skeat, Walter .W
⁵ Liberman , Anatoly
⁶ <http://en.Wikipedia.org/wiki/Etymology>

အဓိပ္ပာယ်များလည်း ပြောင်းလဲတတ်သည်။ ထို့ကြောင့် ရင်းမြစ်ဗေဒပညာရှင်တို့က စကားလုံးတို့၏ သမိုင်းကြောင်းနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ပြောင်းလဲမှုတို့ကို လေ့လာခဲ့ကြသည်။ သာဓကအားဖြင့် - အင်္ဂလိပ် ဘာသာစကားတွင်

old English	Modern English
mete (food in general)	meat (animals flesh used as food)

ဟူ၍စကားလုံးတစ်ခု၏ မူရင်းအနက်သည် ခေတ်ကာလပြောင်းလဲလာသည်နှင့် မူရင်းအနက်မှရွေ့လျော့ သွားသည့် သဘောကိုတွေ့နိုင်သည်။ စကားလုံးတစ်လုံးကို အခြားစကားလုံး တစ်လုံးနှင့်ပေါင်းစပ် လိုက်လျှင်လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ် ပြောင်းလဲတတ်သည်။

အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကားတွင် မူလက

groom	မြင်းထိန်း၊ အစေခံလုပ်သား	ဟု

အနက်ရှိသော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင်

bride groom	သတို့သား ^၁

ဟူသည့်သာဓကကိုကြည့်လျှင် မူရင်းစကားလုံး၏ အနက်အရင်းအမြစ်ကိုသိမြင်ရန် ခက်ခဲသဖြင့် ရင်းမြစ် ဗေဒ ပညာရှင်များက စူးစမ်းလေ့လာဖော်ထုတ် ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

၃။ မြန်မာဘာသာစကားပညာရှင်များ၏ ဝေါဟာရရင်းမြစ်ဆိုင်ရာလေ့လာမှု

မြန်မာဘာသာဖြင့် ရေးသားပြုစုခဲ့ကြသော ဘာသာစကားဆိုင်ရာ ကျမ်းများ၊စာအုပ်များစွာ ရှိပါ သည်။ ထိုကျမ်းများစွာတွင် etymology ကို မြန်မာပြန်ဆိုထားချက်ကို မတွေ့ရှိရပါ။

ဦးဖိုးလတ်က “ရင်းမြစ်”^၂ ဟုလည်းကောင်း၊ ဦးဖေမောင်တင်က “စကားလုံး၏အရင်းအမြစ်”^၃ ဟုလည်းကောင်း၊ မြကေတုက “စကား၏အရင်းအမြစ်”^၄ ဟုလည်းကောင်း၊ ဒေါ်သန်းဆွေက “ဝေါဟာရ အရင်းအမြစ်”^၅ဟုလည်းကောင်း၊ မောင်ခင်မင် (ဓနုဖြူ)က “ဝေါဟာရတို့၏ အရင်းအမြစ်”^၆ ဟု လည်းကောင်း၊ မောင်သာနိုးက “စကားလုံးရင်းမြစ်”^၇ ဟုလည်းကောင်းသုံးခဲ့ကြသည်။ အထက်ပါ အထောက်အထားများအရ “စကားလုံးအရင်းအမြစ်”၊ “ဝေါဟာရအရင်းအမြစ်” ဟူ၍သာ မြန်မာပညာရှင် အများက သုံးနှုန်းရေးသားခဲ့ကြကြောင်း တွေ့နိုင်သည်။ Biology ကိုဇီဝဗေဒ၊ philosophyကို ဒဿနိက ဗေဒ၊ semantics ကို အတ္ထဗေဒ၊ phonetics ကို သဒ္ဒဗေဒစသည့် အသုံးမျိုးဖြင့် etymology ကိုလည်း ရင်းမြစ်ဗေဒ ဟု ခေါ်ဝေါ်သင့်သည် ထင်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် phonology ကိုဝဏ္ဏဗေဒ (စကားသံဖွဲ့မှုပညာ)ဟု ပြန်ဆိုသုံးစွဲကြသကဲ့သို့ etymology ကိုလည်း ရင်းမြစ်ဗေဒ (ရင်းမြစ်ပညာ) ဟု ခေါ်ဝေါ်သတ်မှတ်နိုင်မည် ထင်ပါသည်။

---

^၁ Aitchison, 1972, 145.
^၂ ဖိုးလတ်ဦး၊ ၁၉၆၂၊ ၈။
^၃ ဖေမောင်တင် ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၄၁ ။
^၄ မြကေတု၊ ၁၉၆၈၊ ၄၄၁ ။
^၅ သန်းဆွေဒေါ် ၊ ၁၉၈၀၊ ၂၄၅။
^၆ ခင်မင်၊ မောင်၊ ၁၉၉၂၊ ၂၃။
^၇ သာနိုးမောင် ၊ ၂၀၀၁၊ ၂၀၃။

မြန်မာဘာသာစကားတွင် ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှုကို ဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်းများ ပေါ်ပေါက်လာ သည့် အချိန်ကတည်းက စတင်ခဲ့သည်ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။

မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၁၃၁ ခုနှစ်တွင် ပေါ်ထွက်လာခဲ့သော ဒုတိယကျော်အောင်စံထားဆရာတော်၏ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်းသည် မြန်မာအက္ခရာ အရေးအသားဆိုင်ရာ၊ စာလုံးပေါင်းသတ်ပုံဆိုင်ရာ၊ သဒ္ဒါဆိုင်ရာ၊ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များအပြင် ဝေါဟာရတို့၏ အနက်ရင်းမြစ်တို့ကိုပါ ကြံဆ ပြထားသည့်ကျမ်းဖြစ်သည်။ ‘ဂေါ်သဇင်’၊ ‘လှေသင်းဘော’၊ ‘ဆည်းဆာ’စသည့် ဝေါဟာရတို့၏ အနက် ရင်းကို ဖော်ထုတ် ကြံဆပုံမျိုး ဖြစ်သည်။

ဝေါဟာရဝိပ္ပလ္လာသလက္ခဏဒီပကကျမ်းတွင်လည်း ဝေါဟာရပေါင်း ၁၄၈၄ လုံးတို့၏အနက်ကို ကြံဆဖွင့်ဆိုခဲ့သည်။ ကျမ်းပြုသူသည် ပါဠိ-သက္ကတမှလာသော ဝေါဟာရတို့၏အနက် အရင်းအမြစ် ကိုပြသကဲ့သို့ အသံပြောင်းလဲပုံ၊ အက္ခရာပြောင်းလဲပုံတို့ကိုပါ ဆက်စပ်ပြခဲ့သည်။

လှေသင်းအတွင်းဝန်ဦးချိန်၏ ဝေါဟာရလိနတ္ထိပနီကျမ်းတွင် ပါဠိ-သက္ကတမှလာသော ဝေါဟာရ တို့၏ရင်းမြစ်ကို ဖော်ထုတ်ဖွင့်ဆိုပြထားသည်။ ထိုကျမ်းသည်ဝေါဟာရ ရင်းမြစ်ကြံဆရာတွင် သက္ကတ၊ မာဂဇာတ် ဆွဲလွန်းသည်ဟု နှောင်းခေတ်ပညာရှင်တက မှတ်ချက်ချခဲ့ကြသည်။ နှောင်းခေတ်ပညာ ရှင်များ မှတ်ချက်ချသည့် အတိုင်းပင် သက္ကတ၊ မာဂဇာတ်ဆွဲလွန်းသည့် ဝေါဟာရများပါဝင်သည်။

သာဓကအားဖြင့် - ဝါရီ (မာဂဓ) > ရေ ၊ ဂဂန (မာဂဓ) > ကောင်းကင်
မေဓနီ (မာဂဓ) > မြေ ဖြစ်လာသည်ဟု ကြံဆ ပုံမျိုးဖြစ်သည်။

မြန်မာဝေါဟာရတို့၏ အရင်းအမြစ်ကိုဖော်ထုတ်ဖွင့်ဆိုပြီး မြန်မာနာဇာတ်များနှင့်ဆက်စပ်ကာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖော်ထုတ်ခဲ့သောပညာရှင်မှာ ဦးဖိုးလတ်ဖြစ်သည်။ ဦးဖိုးလတ်သည် မြန်မာလအမည်များ၊ မြန်မာနေ့အမည်များနှင့် နှစ်အမည်များ၊ မြန်မာစကား အဖွင့်ကျမ်း (၃)တွဲတို့ တွင် မြန်မာဝေါဟာရများကို နှစ်ပေါင်းများစွာ သုတေသနပြုပြီး အရင်းအမြစ်ကျကျ ဖော်ထုတ်ဖွင့်ဆိုခဲ့ သည်။

ဦးကောသလ္လ၏ ဗြဟ္မနိရုတ္တိနယသင်္ဂဟခေါ် မြန်မာစကားလုံးပြောင်းထုံးကျမ်းတွင်လည်း ဝေါဟာရတို့၏ အနက်နှင့်ရင်းမြစ်တို့ကို လေ့လာဖော်ထုတ်ထားသည်။ မြန်မာစကားလုံးပြောင်းထုံးကျမ်း ပထမတွဲကိုပုံနှိပ်မှုအဖြစ် ၁၉၈၅ ခုနှစ်တွင်စာပေပေါင်းကူး ပုံနှိပ်တိုက်တွင်ရိုက်နှိပ်ခဲ့ပြီး ‘က’ မှ ‘လွမ်း’အထိ ဝေါဟာရများ၏ အနက်ကိုဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ထိုဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်းများသာမက

ဦးလူဖေဝင်း၏ မြို့ရွာရပ်ကွက်ဆိုင်ရာမွန်အမည်များ (၁၉၁၇)
ဗိုလ်မှူးဘသောင်း (မောင်သုတ)၏ မြန်မာစာမြင့်ချင်လွန်းလို့ (၁၉၆၀)

ဒေါ်သန်းဆွ၏ ပုဂံခေတ်ဘွဲ့အမည်များ (၁၉၆၂)
ဦးတင်လှ၏ ဘာသာနှင့်စာပေ (၁၉၆၆)
မြကေတု၏ စာပေတန်ဆောင် (၁၉၆၇)
ဒေါ်သန်းဆွ၏ အတွင်းသက်သေ (၁၉၈၀)
မင်းသုဝဏ်၏ ပန်းနှင့်ပင်စည် (၁၉၈၅)

မောင်သာနိုး၏ မြန်မာ့စကားနဲ့စာပေ (၂၀၀၁) စသည့် ဝေါဟာရကြံဆမှုဆိုင်ရာ စာအုပ်၊ စာတမ်း၊ ဆောင်းပါးများတွင်လည်း ရင်းမြစ်ကြံဆလေ့လာမှုများကို များစွာတွေ့ရသည်။

ဦးလူဖေဝင်း၏ “မြို့ရွာရပ်ကွက်ဆိုင်ရာ မွန်အမည်များ”တွင် ကမာရွတ်၊ အင်းစိန်၊ မင်္ဂလာဒုံ၊ သင်္ကန်းကျွန်းစသည့် မွန်အမည်များက အနက်အရင်းအမြစ်နှင့်တကွ လေ့လာဖော်ထုတ်ပြခဲ့သည်။

ဒေါ်သန်းဆွေ၏ “ပုဂံခေတ်ဘွဲ့အမည်များ”စာတမ်း၌ ပုဂံခေတ်က ဘွဲ့အမည်များ၏ ရင်းမြစ်ဖြစ်သော ပါဠိဝေါဟာရများ၏အနက်ကို ကြံဆဖော်ထုတ်ပြခဲ့သည်။ “မြန်မာဘာသာစကား၊ မန်မာ ကျောက်စာစာတမ်း ဆောင်းပါးများ” မှ “အတွင်းသက်သေ” ဆောင်းပါးတွင် ဒေါ်သန်းဆွေက ပုဂံခေတ် ‘ကလသာအိုး’၊ ‘ကပ္ပိယကုဋီ’ ဝေါဟာရတို့၏ရင်းမြစ်ကို ဖော်ထုတ်ပြခဲ့ပါသည်။

မြကေတု၏ “စာပေတန်ဆောင်”စာအုပ်တွင် ‘နပ်’ ဝေါဟာရ၏ရင်းမြစ်ကို ကြံဆပြပုံကိုလည်း တွေ့ရသည်။ “မွန်စကားမှ ကောက်ယူမွေးစားထားသော မြန်မာဝေါဟာရစကားလုံးများ” ဆောင်းပါးတွင် ‘ကနူး’၊ ‘ကတော’၊ ‘တလား’၊ ‘ကတုတ်’၊ ‘ဒိုက်သရော စသည့် မွန်ဝေါဟာရများ၏ အနက်အရင်း အမြစ်ကို ဖော်ထုတ်တင်ပြထားသည်။ ဝေါဟာရရင်းမြစ်ဆိုင်ရာ အယူအဆနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မောင်သာနိုးက “မြန်မာ့စကားနဲ့စာပေ” စာအုပ်တွင် “စကားလုံးရင်းမြစ်ဆိုတာ” ဟူသော ဆောင်းပါးတစ်ပုဒ်ရေးခဲ့သည်။ ထိုဆောင်းပါးတွင် ရှေးပညာရှင်အချို့သည် စကားလုံးအသစ်အဆန်းတစ်ခုတွေ့လျှင် သူတို့ကျွမ်းဝင်သော ပါဠိဘာသာနှင့် ချိန်ထိုးကြည့်တတ်ကြောင်း၊ ကိုလိုနီခေတ်တွင်ပေါ်လာသော အင်္ဂလိပ်စကား magazine ကိုပါဠိဘာသာဆွဲကာ ‘မဂ္ဂဇေ’ မှ လာသည်ဟုဖွင့်ဆိုကြကြောင်း၊ ‘မဂ္ဂဇင်း’မှာ ပြင်သစ်စကား magasin မှ လာကြောင်း၊ ထိုပြင်သစ်စကား magasin မှာလည်း အာရဗီစကား makhzin မှလာ၍ “သိုလှောင်ရုံ”ဟု အဓိပ္ပာယ်ရကြောင်း၊ သို့ဖြစ်၍မိမိသန်ရာကို ဆွဲတွေး၍မကြံဆသင့်ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ သည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာစကားလေ့လာမှုတွင် စကားလုံးအရင်းအမြစ်လေ့လာမှုကို မြန်မာ ပညာ ရှင်များ အာရုံစူးစိုက်ခဲ့ကြောင်း တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

၃။ ၁ ။ စကားလုံးတို့၏ သမိုင်းကြောင်းကိုလေ့လာခြင်း

“မြန်မာဘာသာစကား၊ မြန်မာကျောက်စာစာတမ်း၊ ဆောင်းပါးများ” စာအုပ်တွင် ဒေါ်သန်းဆွေက

“ဝေါဟာရဟူသည် ခေတ်၏လိုအပ်ချက်အလျောက် ထိုခေတ်အကြံဉာဏ်ရှင်များက ဖြည့်ဆည်းဖန်တီးပေးခဲ့သော စကားစုများပင် ဖြစ်သည်။

ထိုဝေါဟာရတို့သည် နှောင်းခေတ်အဆက်ဆက် ခေတ်သူခေတ်သားများ၏ အလိုဆန္ဒ ကိုလိုက်၍ အသုံးနယ်ပိုမိုကျယ်ပြန့် လာသည်လည်းရှိ၏။ အသုံးနယ်ကျဉ်းမြောင်း သွား သည်လည်းရှိ၏။ တိမ်မြုပ်ရာမှတစ်ဖန် ပေါ်ထွန်းလာပြန်သည်လည်း ရှိ၏။” “ဝေါဟာရ သမိုင်းကိုလေ့လာရာတွင် ထိုဝေါဟာရ၏ ခေတ်အဆက်ဆက် စာလုံးပေါင်းသမိုင်း၊ ထို ဝေါဟာရ၏အရင်းအမြစ်တို့ကို စနစ်တကျကြံဆနိုင်ရန် အခြေခံပညာကျယ်ပြန့်မှု၊ ညှိနှိုင်း ဆင်ခြင်ဉာဏ် ရင့်သန်မှု၊ စိတ်ပါဝင်စား ဇွဲလုံ့လရှိမှုတို့ လိုအပ်ပေသည်။”^၂

ဟု လမ်းညွှန်ပြထားသည်။ ထိုလမ်းညွှန်ချက်သည် ဝေါဟာရသမိုင်းလေ့လာမှုတွင် အရေးပါသော လမ်းညွှန်ချက် တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

စကားလုံးတို့၏စတင်ဖြစ်ပေါ်ရာသည် နှစ်ပေါင်းများစွာကြာမြင့်ပါက ထိုစကားလုံးတို့၏မူလ

^၁ သာနိုး၊မောင် ၊ ၂၀၀၁၊ ၂၀၄ ။
^၂ သန်းဆွေ၊ ဒေါ်။ ၁၉၈၀၊ ၃၀၀။

အနက်ရင်း အမှန်ကိုသိမြင်ရန် ခက်ခဲပါသည်။ ထို့ကြောင့် စကားလုံးစတင်ဖြစ်ပေါ်ရာ မူလရင်းမြစ်ကို လေ့လာခဲ့ကြသည်။

ဦးဖိုးလတ်၏ “မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း” တွင် ထိုသဘောကြံဆချက်များကို တွေ့ရှိရသည်။ မြန်မာ ဘာသာရှိ ‘တောင်’၊ ‘မြောက်’ ဝေါဟာရ၏အနက်ကိုဖွင့်ဆိုရာ၌ ပုဂံခေတ်က မြောက်ကို ‘မွန်ဩက်’ ဟု ရေးသားကြောင်း၊ မြန်မာတို့၏မူရင်းနေထိုင်ရာဒေသသည် အာရှတိုက်အလယ် ဟိုအင်ဟိုမြစ် အဖျား ပိုင်းနှင့် ဗယန်ခရညလခေါ် အရှေ့အနောက် သွယ်တန်း၍နေသော တောင်၏စပ်ကြား၌ ရှိခဲ့ကြောင်း၊ ဟိုအင်ဟိုမြစ်သည် တောင်မှမြောက်သို့ စီးဆင်းသောမြစ်ဖြစ်ရာ မြစ်၏အောက်ဘက်ရှိအရပ်ကို ‘မြစ်အောက်’ဟုခေါ်ရာမှ ‘မြောက်’ ဖြစ်လာကြောင်း ကျောက်စာမှတ်တမ်းများဖြင့် သမိုင်းကြောင်းအရ ကြံဆပြထားပုံကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

ထို့အတူပင် ‘ခွက်ခွင်းလင်းကွင်း’ ဟူသော ဝေါဟာရ၏အနက်ကိုဖွင့်ဆိုရာတွင် ‘ခွက်ခွင်း၊ လင်းကွင်း’ သည် တီးခတ်စရာ၊ တူရိယာဟု လူတိုင်းသိပြီးဖြစ်သော်လည်း ထိုစကား၏ရင်းမြစ်နှင့် အနက် ကိုဆင်ခြင်ရန် ရှိပေသေးသည်ဟု အစချီကာ ‘ခွက်ခွင်း၊ လင်းကွင်း’၏ စကားလုံးသမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာပြထားပါသည်။

“ခွက်ခွင်း” ကိုပုဂံခေတ် ၊ တောင်ဂူနီကျောက်စာတွင် “ ပသာသညကာ ငါသူရိန်၊ ခွက်ခွင်သည်ကာ ငွေ့” ဟူသောအရေးကိ စတင်တွေ့ရကြောင်း၊ ခွက်ခွင်းဟုခေါ်လာသည်မှ အင်းဝခေတ်လောက် ရောက် သောအခါ နေမိဘုံခန်းပျို့(ပိုဒ်ရေး-၅၅)၌ “သံဖြားညည်းညည်း၊ နရည်းလိုလို၊ သံချိုရှုပ်ရှုပ်၊ စည်းစုပ် လင်းကွင်း၊ ခရသင်းနှင့်” ဟူ၍ “လင်းကွင်း” ဟုခေါ်လာကြောင်း၊ ခွက် မှ လင်း ဖြစ်လာပုံကို မွန်ဘာသာရှိ “လောင်ဆောင်” ဟူသောသဒ္ဒါအရ “လောင်” သည် “တီးခတ်သည်” ဟောကြောင်း၊ လောင် ကို လင်း ဟု ပြောင်းလဲယူကာ “ခွက်ခွင်း” တွင်ပါသော နောက်ပုဒ် “ခွင်း” နှင့်တွဲဖက်၍ “လင်းခွင်း” ဖြစ်လာ ကြောင်း၊ “လင်းခွင်း” မှ “လင်းကွင်း” ဖြစ်လာကြောင်း၊ ထို့အပြင် “ခွင်း” ကို “ကွင်း” ဟုအစားထိုးလာကြောင်း၊ “ကွင်း”၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ “အခြည်အကွင်း၊ မျက်ကွင်း၊ ကွင်းပြင်” ဆိုရာ၌ “ဝန်း၊ ဝိုက်၊ ဝိုင်း” ဖြစ်ကြောင်း၊ ထို့ကြောင့် လင်းကွင်း၏အနက်မှာ “တီးစရာအဝိုင်း” ဖြစ်ကြောင်း၊ “ခွက်ခွင်း”သည် မူလမြန်မာ အခေါ်ဖြစ်၍ “လင်းကွင်း” သည် အနက်အသံပြောင်းပဝတ္တိအခေါ်၊ မွန်-မြန်မာကပြား အခေါ်ဖြစ်ကြောင်း စကားလုံး၏သမိုင်းကြောင်း၊ အသံပြောင်းလဲပုံ တို့ကို ကြံဆပြထားပါသည်။

ဦးဖိုးလတ်၏ကြံဆချက်သည် တွေးဆဖွယ်ဖြစ်သော်လည်း စကားလုံး၏ဖြစ်ပေါ်မှု သမိုင်းကြောင်း ကို ခြေရာကောက် လေ့လာမှုပြုခဲ့သည်ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

၃။ ၂။ မွေးစားစကားလုံးများ၏အရင်းအမြစ်ကိုဖော်ထုတ်ခြင်း

မွေးစားစကားလုံးများ၏ ရင်းမြစ်ကိုလေ့လာရာတွင် ဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်းများ၌ ပါဠိ၊ ဥက္ကတ ဘာသာမှ မွေးစားစကားလုံးများ၏ အရင်းအမြစ်ကိုဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် အခြားဘာသာတို့မှ မွေးစား စကားလုံးများ၏ အရင်းအမြစ်ကို ဖော်ထုတ်ခြင်းဟူ၍ တွေ့ရှိရပါသည်။

မြန်မာဘာသာစကားအတွင်းသို့ အများဆုံးဝင်ရောက်ခဲ့သော မွေးစားစကားလုံးများမှာ ပါဠိ၊ သက္ကတစကားလုံးများ ဖြစ်ပါသည်။ ဒါန၊ သီလ၊ မေတ္တာ၊ ပညာစသည့် စကားလုံးတို့မှာ တိုက်ရိုက်

၁ ဖိုးလတ်ဦး ၊ ၁၉၆၂၊ ၂၇၃။
၂ ဖိုးလတ်ဦး ၊ ၁၉၆၄၊ ၈၅။

မွေးစားထားသော စကားလုံးများဖြစ်၍ ကုသိုလ်၊ ကာရန်၊ နိဗ္ဗာန်စသည့် စကားလုံးတို့သည် အသွင် ပြောင်း မွေးစားယူထားသော စကားလုံးများဖြစ်သည်။

ဘာသာခြားများမှ မွေးစားစကားလုံးများ၏ အရင်းအမြစ်ကြိဆပုံကို ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်း၊ မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်းနှင့် မြန်မာစကားလုံးပြောင်းထုံးကျမ်း၊ ဝေါဟာရဝိပဿနာသလက္ခဏဒီပကကျမ်း နှင့် ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပနီကျမ်း တို့တွင် ပညာရှင်တို့၏ ကြံဆချက်များကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ ထိုအဖွင့် ကျမ်းတို့တွင်ပါဠိ၊ သက္ကတမှ ဆင်းသက်လာသော မွေးစားစကားလုံးများနှင့် အခြားဘာသာများ မှမွေးစားယူသော မွေးစားစကားလုံးများ၏ ရင်းမြစ်ကို ကြံဆဖွင့်ဆိုပြထားပါသည်။ ဝေါဟာရတ္ထပကာ သနီ ကျမ်းတွင် ဒုတိယကျော်အောင်စံထား ဆရာတော်သည် ‘ဂေါ်သဇင်’၏အနက်ကိုဖွင့်ဆိုရာတွင် -

“ထိုပန်း၏အမည် သဇင်ဟူသည်သာ မူလ၊ ထိုတွင်မန်တို့အလို ပန်းကိုကောက်ဟူ၍ ခေါ်သည်ကို မွန်လို ပီပြင်ခက်၍ မြန်မာမှုအဆိုအမန်သာရာ ကောက်သဇင် ဆိုသောအရာ ရွှေ့လျောပြန်၍ ကော်သဇင် ဆိုမိန့်လေသည်။”^၁

ဟူ၍ ‘ဂေါ်သဇင်’တွင် ပါဝင်သော ‘ဂေါ်’ ၏ မူလရင်းမြစ်သည် မွန်မှဆင်းသက်ကြောင်း ကြံဆပုံကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

ထို့အတူပင် ဦးဖိုးလတ်၏ မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်းတွင် ‘ကျက်သရေ’^၂ ဟူသော ဝေါဟာရ၏ အနက်ကိုဖွင့်ဆိုရာတွင် ‘ကျက်သရေ’ သည် မွန်ဘာသာ ‘ကျက်ဂြီ’ မှလာကြောင်း၊ ‘ကျက်’ သည် ကျိုက်ထီးရိုး၊ ကျိုက်ဒေးရုံတို့တွင်သုံးနေသော ‘ဘုရား’ ဟု အဓိပ္ပာယ်ရကြောင်း၊ ‘ဂြီ’ သည် သက္ကတမှ လာပြီး “တင့်တယ်ခြင်း၊ မင်္ဂလာရှိခြင်း” ဟု အဓိပ္ပာယ်ရကြောင်း၊ မွန်တို့က ‘ကျက်ဂြီ’ ဟု ရေးသား ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကို မြန်မာတို့က ‘ကျက်သရေ’ ဟူ၍ သုံးနှုန်းလာကြကြောင်း ကြံဆဖော်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။ ထို ‘ကျက်သရေ’ စကားလုံးသည် ယနေ့ခေတ်တွင် အနက်ရင်းအမှန် တိမ်ငုပ်လျက် မြန်မာစကားကဲ့သို့ပင် မှတ်ထင်လျက်ရှိရာ ဦးဖိုးလတ်၏ကြံဆချက်ကြောင့် စကားလုံး၏ အရင်းအမြစ်အမှန်ကို သိမြင်ခွင့်ရ ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ မွေးစားစကားလုံးများ၏ အရင်းအမြစ်ကိုပညာရှင်များစွာက ဖော်ထုတ်လေ့လာခဲ့ကြ ပါသည်။

၃။ မျိုးနွယ်တူဘာသာစကားဆင်းသက်လာမှုကိုအခြေခံ၍ စကားလုံးရင်းမြစ်ကို လေ့လာခြင်း

မြန်မာဘာသာစကားသည် တိဗက်-တရုတ် ဘာသာစကားမျိုးရိုးကြီးမှ ဆင်းသက်လာသော တိဗက်- မြန်မာ မျိုးခွဲတွင်ပါဝင်သည့် ဘာသာစကားတစ်ခုဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာစကားနှင့် မျိုးနွယ် တူသော ဘာသာစကားများမှာ တိဗက်၊ တရုတ်၊ ကချင်၊ လရှီ၊ အင်းသား၊ ထားဝယ်၊ တောင်ရိုး စသည် တို့ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ဝေါဟာရတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကိုဖွင့်ဆိုရာ၌ မျိုးနွယ်တူဘာသာစကားတို့နှင့် ဆက်စပ်၍ လေ့လာကြပါသည်။

ဘာသာစကားမျိုးနွယ်တူစကားလုံးအရင်းအမြစ်တို့ကို သုတေသနပြု ဖော်ထုတ်ခဲ့သူမှာ ဦးဖိုးလတ် ဖြစ်ပါသည်။ ဦးဖိုးလတ်သည် မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်းသုံးတွဲတွင် ဝေါဟာရပေါင်း ၂၈၅ လုံး၏အနက်ကို နှစ်ပေါင်းများစွာ သုတေသနပြုကာ ရင်းမြစ်တို့ကို ကြံဆဖော်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။

သာဓကအားဖြင့် မြန်မာတို့အသုံးတွင်ကျယ်စွာသုံးနှုန်းလျက်ရှိသော ငါးပိ၊ ငံပြာရည်^၂ ဝေါဟာရ ကို ဖွင့်ဆိုရာတွင် ‘ငါးပိ’ ဟူသော ဝေါဟာရ၏အနက်ကို

^၁ ကျော်အောင်စံထား၊ ၁၉၆၆၊ ၂၈၁။
^၂ ဖိုးလတ်၊ ဦး ၊ ၁၉၆၄၊ ၉၀ ။

ပိ = ထောင်း၊ ထု၊ ချေ ထားသောငါး၊ ငါးထောင်း၊ ငါးကြေ ဟူသောအနက်ရှိကြောင်းကို မျိုးနွယ်တူဘာသာစကားများဖြစ်သော

တရုတ် - “ပိ၊ ဖိ”

ထိုင်း - “ပိ၊ ဗိ”

ရှမ်း - “ပိက်၊ ပိတ်” အစရှိသည့် ဘာသာစကားများနှင့်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာပြခဲ့သည်။

‘ငံပြာရည်’ ဟူသော ဝေါဟာရကိုဖွင့်ဆိုရာတွင်လည်း ‘ငံပြာရည်’သည် ထိုင်းစကား ‘နံ့ပွာ’ / n a p l ā /မှလာကြောင်း၊ ‘နံ’/ n a /မှာ‘ရေ’၊ ‘အရည်’ဟုအနက်အဓိပ္ပာယ်ရှိ၍ ‘ပွာ’ / p l ā / မှာ ‘ငါး’ ဟုအဓိပ္ပာယ်ရကြောင်း၊ ထို့ကြောင့် ‘နံ့ပွာ’/ n a p l ā /(ငံပြာ) ၏အနက် အဓိပ္ပာယ်မှာ ငါးမှထွက်သော အရည်ဟုအဓိပ္ပာယ်ရကြောင်း၊ ထိုဝေါဟာရ၏ အနက်အရင်းအမြစ်ကို မြန်မာတို့မသိ၍ ငံသော အရသာ ရှိသည်အရည်ဖြစ်၍ ‘ငံပြာ’၏နောက်တွင် ‘ရည်’ကိုထည့်ကာ ငံပြာရည်ဟုခေါ်ကြကြောင်း ကြံဆပြထား ပုံမှာ မှတ်သားဖွယ်ရာပင်ဖြစ်သည်။

‘ကတွတ်၊ ပင်း’ ဟူသော ဝေါဟာရနှင့်ပတ်သက်၍ ဦးဖိုးလတ်၏ကြံဆချက်ကိုဖော်ပြလိုပါ သည်။

“ရွှေမန်းဆို တောင်တော်ဦးက ၊ ကြူးလှာတဲ၊ မိုးသံငယ်၊ အုန်းညံ့ခြိမ်ကြွေးလေ့ ။

တာတော်ခွင်၊ ရေဝင်အောင်ရွှေကတွတ်ကို ၊ ပင်းလွတ်ခဲလေး ။ ”

ဟူသောလယ်ဝန်မင်းဦးစီရေးစပ်ခဲ့သည့် ရေတိုဗုံကြီးသံသီချင်းတွင် “ကတွတ်၊ပင်း”ဆိုသည်မှာ ရှေး တောင်သူ လယ်သမားကြီးများသုံး စကားဖြစ်ကြောင်း၊ ယခုခေတ်တွင် ‘ကတွတ်’ကို သုံးလျက် ရှိသော်လည်း ‘ပင်း’ ကို အသုံးနည်းသွားကြောင်း၊ အင်းဝခေတ်ပျို့ ကဗျာများကို အထောက်အထားပြု၍ “ကတွတ်” တွင်ပါဝင်သော က ပုဒ် မှာ “ကဆန်၊ ကုတို့၊ ကစွန်း၊ ကညို၊ ” ဆိုသကဲ့သို့၊ “ရေ” ကိုဟော ကြောင်း၊ “တွတ်” ပုဒ်မှာ “တတွတ်တွတ် ပြော၊ ရွတ်၊ ဆို၊ မြည်” ဆိုသကဲ့သို့၊ “တတွတ်တွတ် ထွက်ဝင် စီးဆင်း” အနက်ဖြစ်ကြောင်း၊ ထို့ကြောင့် “ရေထွက်စီးဝင်၊ စီးဆင်းသောအပေါက်ကို “ကတွတ်ပေါက်၊ ကတွတ်” ဟုခေါ်ကြောင်း ကြံဆပြထားပါသည်။

“ပင်း” ၏အနက်နှင့်ပတ်သက်၍ အနွယ်တူ ဘာသာစကားများဖြစ်သော တရုတ်၊ ရှမ်း၊ ကချင် စကားများ နှင့်ဆက်စပ်ကြံဆပြထားသည်။

တရုတ်	ဖိုင်၊ ပိုင်	အကာအရံ ၊ အဆီးအတား၊ အဖုံးအပိတ်
ရှမ်း	ပန်	ဆီးတား၊ ပိတ်ဆို
ကချင်	ဖင်	နားပင်း

ဟူသော အနက်များရှိကြောင်း၊ တရုတ်- ထိုင်း ဘာသာတို့တွင် “ပင်း” သည် “တားဆီး၊ ပိတ်ဆို” ဟော မိတ်တူပုဒ်များ ရှိကြောင်း၊ တိဗက်- မြန်မာ ဘာသာတို့၌လည်း “နားပင်း” ဟူသော မိတ်တူပုဒ်များ တွေ့ရ ကြောင်း၊ ကျောက်ဆည်နယ် စစ်တမ်းများအရ “ဆည်ကျွန်ပင်သား” ဟူသောအခေါ်လည်းရှိကြောင်း အကိုးအထောက်များကိုပြကာ “ပင်း” သည် ကတွတ်နှင့် ဆက်သွယ် အသုံးပြုသောစကားဖြစ်ကြောင်း၊

° ဖိုးလတ် ၊ ဦး၊ ၁၉၆၄ ၊ ၃၁ ။

“တားဆီးပိတ်ဆို့”သော အနက်ရကြောင်း မျိုးနွယ်တူဘာသာစကားများ ဆင်းသက်လာပုံတို့ကို အခြေခံ၍ စကားလုံးများ၏အရင်းအမြစ်များက ကြံဆပြထားပုံတို့ကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

ထိုကြောင့် မြန်မာဘာသာစကားပညာရှင်များသည် တိဗက်-တရုတ် မျိုးရိုးအနွယ်တူမှ ဆင်းသက်လာသော စကားလုံးများ၏အရင်းအမြစ်များကို အာရုံစူးစိုက်ကြံဆမှုတို့ ပြုခဲ့ကြောင်းကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

၃။၄။ ဝေါဟာရတို့၏ အခြေအနေဆက်စပ်မှုများကို လေ့လာပြီး အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို လေ့လာခြင်း

ဝေါဟာရတို့၏အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို လေ့လာကြံဆရာတွင် မွန်၊ ပါဠိ၊ သကတ၊ တိဗက်၊ တရုတ်တို့မှဆင်းသက်လာသော မွေးစားစကားလုံးများ၏ အနက်ရင်းမြစ်ကိုသာမက တစ်ခါတစ်ရံ ဝေါဟာရတို့၏အခြေအနေဆက်စပ်မှုတို့ကိုလေ့လာ၍ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကြံဆရသည်လည်း ရှိပါသည်။

ဤနေရာတွင် ဝေါဟာရအနက်ကြံဆရာ၌ ရင်းမြစ်မပေါ်လွင်၊အနက်ငုပ်နေသော ဝေါဟာရတို့ကိုလည်း နီးစပ်ရာပါဠိ၊ သက္ကတတို့မှ ဆွဲယူခြင်းမပြုဘဲ မြန်မာစကားလုံး၊ မြန်မာအနက်ကိုသာ ကြံစည်၍ အနက်ဖွင့်ဆို ရခြင်းမျိုးလည်းရှိပါသည်။ သာဓကအားဖြင့် “ဆည်းဆာ” ဟူသောဝေါဟာရကို မြန်မာအဘိဓာန်တွင် “သက္ကတ- သံရာ” ဟု ရင်းမြစ်ဖော်ပြထားသော်လည်း ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်းတွင် ဒုတိယကျော်အောင်စံထားဆရာတော်က

“အမြိတ်အဆာ၊ အပြစ်အဆာ၊ နေရောင်ဆည်းဆာ၊ တန်ဆာ၊ မွတ်ဆာ၊ခြေဆာသည် ဟူသော စကားခွန်းတို့၌ ဆလိမ်သက်သက် ဆိုမိန့်သောအရာ ဖြစ်၏။”

“ဆည်း- ဟူသည်ကား နေရောင်သည် တက်နေသို့လည်းအားမကြား၊ မွန်းယိမ်းသည်မှ စ၍ ချုပ်ဝင်သည်တိုင်အောင် တရွေ့ရွေ့လျော့နည်း သွားသည်ကိုရည်၍ ဆုံးဆည်း သိမ်းဆည်း သောအနက်၊ အရောင်အမြိတ်အဆာ ဟူသောအနက်ဖြင့် ဆည်းဆာယူသင့်၏။”^၁

ဟူ၍ “အလင်းရောင်များ သိမ်းဆည်းသော နေဝင်ချိန်ကို “ဆည်းဆာ” ဟုဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ဆည်းဆာ၏ရင်းမြစ်ကို သက္ကတမှမပြုဘဲ မြန်မာဆန်ဆန်အနက်ကြံဆပုံကို စိတ်ဝင်စားဖွယ် တွေ့ရှိရပါသည်။

ဦးဖိုးလတ်၏ “မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း”^၂ “ခင်ပွန်း”^၃ ဟူသောဝေါဟာရ ဖွင့်ဆိုရာတွင်တွေ့နိုင်ပါသည်။

“အဆွေခင်ပွန်းဆိုသည်၌ ခင်ပွန်းကို “မိတ်ဆွေ၊ ခင်မင်ရင်းနှီးသူ” အနေဖြင့်သုံးလျက်ရ၍ လင်ခင်ပွန်း၊ ခင်ပွန်းလင် ဆိုသည်၌ ခင်ပွန်းကို “လင်ယောက်ျား၊ အရှင်လင်”အနေဖြင့် သုံးလျက် ရှိချေသည်။”^၃

ဟူ၍ အနက်နှစ်မျိုးရပုံကို ဖော်ပြခဲ့သည်။

သာဓကအနေဖြင့် - “အမိ အဖ ကြာ ခင်ပွန်း ” (၅၅၈ ခု၊ ရှင်ပင်ဗောဓိကျောက်စာ)

“ခင်ပွန် အတည်မဟိမယ် ခရကာ ” (၅၈၉ ခု၊ အနန္တသူကျောက်စာ)

^၁ ကျော်အောင်စံထား ၊ ၁၉၆၆ ၊ ၃၁၉ ။
^၂ ဖိုးလတ်ဦး ၊ ၁၉၆၂ ၊ ၁၂၈။
^၃ ဖိုးလတ်ဦး ၊ ၁၉၆၂၊ ၁၂၉ ။

ကျောက်စာအကိုးထောက်များဖြင့်ပြကာ အဆက်အစပ်အရ ရှင်ပင်ဗေမိ ကျောက်စာတွင် “ချစ်ခင် ရင်းနှီးသောသူ၊ ချစ်ကျွမ်းဝင်သူ၊ မိတ်ဆွေ”အနက်သဘောရ၍၊ အနန္တသူကျောက်စာတွင် “အရှင်၊ သခင်၊ လင်ယောက်ျား”ဟု အနက်သဘောရကြောင်း အခြေအနေဆက်စပ်မှုတို့ကိုမူတည်၍ အနက်အဓိပ္ပာယ် ကွဲပြားပုံကို ကြံဆပြခဲ့သည်။

ထို့နောက် ‘ခင်ပွန်း’တွင် ‘ခင်’ပုဒ်နှင့် ‘ပွန်း’ပုဒ်တို့ကိုခွဲ၍ အနက်ကြံဆပြခဲ့သည်။

“ခင် ၏ အနက်မှာ ချစ်ခင်၊ ခင်မင်၊ ခင်တွယ်စသည် ချစ်မေတ္တာသက်ဝင်ဟောဖြစ်၍ ... ပွန်း၏အနက်မှာ ပွန်းတီးဆိုသည်၌ ရင်းနှီး၊ ကောင်းစွာသိကျွမ်း၊ ကျွမ်းဝင်ဖြစ်၍”^၁

ဟူ၍အနက်ရှိပုံကို ကြံဆပြထားပါသည်။

မြန်မာစကားလုံးပြောင်းထုံးကျမ်းတွင် ဆရာတော်ဦးကောသလ္လ က “တာ” ၊ဝေါဟာရ၏အနက်ကို ဖွင့်ဆိုရာတွင် - “လိုမပါသော်၊ မတာကိုယ်ချင်း၊ ရက်ရောပြင်း၍” (ရွှေ -၁၄)

“အကြင်သူ၏တာ၌ တောသားပြေးလွတ်လေအံ့။” (ပါ -၅၃)

“အဝန်ကျိုးနွံ၊ တန်ခိုးလျှံဖြင့်၊ တာခံခွန်ဆက်” (ဥပရာ- ၃၆)

ဟူသော အကိုးအထောက်များကိုဖော်ပြကာ “တာ” ၏အနက်သည်

- စာနာသည်၊ ချင့်နှိုင်းသည်။
- အတိုင်းအတာ၊ အပိုင်းအခြား။
- အတွက်၊ဝန်၊လုပ်ငန်း၊တာဝန်။

ဟူသောအနက်များရှိကြောင်း အခြေအနေအဆက်အစပ်များအရ ဝေါဟာရစကားလုံးတို့၏ အနက် အဓိပ္ပာယ်ကို ဖွင့်ဆို ကြံဆပြခဲ့ပုံကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

၃၊ ၅။ မယဉ်ကျေးသောစကားလုံးများကို ယဉ်ကျေးအောင် သုံးနှုန်းပြောဆိုခြင်းဖြင့် မူလစကားလုံး၏ အနက်ရင်းမှန်ကို ရှာဖွေခြင်း

အချို့သော စကားလုံးများ၏ နောက်ကွယ်တွင် ခံစားမှုအငွေ့အသက်များ ယှဉ်တွဲနေလေ့ရပါ သည်။ ထိုစကားလုံးမျိုးကို ကြားလိုက်ရုံနှင့် ကြားသူ၏စိတ်ထဲတွင် ခံစားမှုတစ်မျိုးမျိုးပေါ်ပေါက်လာ တတ်သည်။ ထိုသို့သောစကားလုံးများ၏ နောက်ကွယ်တွင် ယှဉ်တွဲကပ်ပါလျက်ရှိသော ခံစားမှုသဘော ကို ဂယက်အနက်^၂ ဟုခေါ်သည်။အိမ်ထောင်သက်မွေးမှုနှင့်ဆိုင်သောစကားလုံးများ၊ အလေးအပေါ့ စွန့်မှု နှင့်ဆိုင်သော စကားလုံးများ၊ အနာရောဂါဘေးအန္တရာယ်နှင့်ဆိုင်သော စကားလုံးများတွင်ရိုင်းသော၊ ကြမ်းသော၊ ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းသော ဂယက်အနက်များ ယှဉ်တွဲနေသည့်အတွက် ထိုစကားလုံးများ အစား ယဉ်ကျေးသော၊ နားခံသာသော စကားလုံးများကို အစားထိုးသုံးနှုန်းလာကြသည်။ ထိုစကားလုံး များကို “အယဉ်သုံးစကား” ဟုခေါ်သည်။

ဦးဖိုးလတ်၏ မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း၌ ‘ကျွန်’^၂ ဟူသော ဝေါဟာရဖွင့်ဆိုရာတွင် တွေ့နိုင်သည်။

“သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်တို့လက်ထက်၌လည်း တိုင်းသူပြည်သားများကို ကျွန်တော်မျိုးများ ဟု ခေါ်ဆိုလျက်”

^၁ ကောသလ္လ၊ ၁၉၈၅ ၊ ၃၇၃ ။
^၂ ဖိုးလတ်ဦး၊ ၁၉၆၂၊ ၁၀၉။

ဟု ပြဆိုကာ ရှေးအခါက ဘုရင်အား မင်း၊ မှူးမတ်၊ ပြည်သူတို့က မိမိကိုယ်ကို နှိမ့်ချကာ ‘ကျွန်တော်’ဟု သုံးရကြောင်း၊ ကျောက်စာများအရ ပုဂံခေတ်တွင် ကျွန်လူတန်းစားရှိခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။

“ကျွန်ပုဒ်သည် ပြုသူ၊ လုပ်သူ၊ ဆောင်ရွက်သူ၊ လုပ်သားဟူ၍ မူလအနက်ရှိသည်ကို လည်းကောင်း၊ လောကဓမ္မတာ တိုင်းကြီးပြည်ကြီးသားတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုလေ့ထုံးစံအရ မိမိကိုယ်ကို နှိမ့်ချပြောဆိုသုံးစွဲသောအလေ့ရှိသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ထောက်သော် မြန်မာဘာသာ၌ ‘ကျွန်တော်၊ ကျွန်မ၊ ကျွန်ုပ်’ဟု ပြောဆိုသုံးစွဲသောစကားများကြောင့် မိမိတို့မှာ မည်သို့မှ နစ်နာမှု၊ ဂုဏ်ငယ်မှု၊ အသရေယုတ်မှု မရှိပါ။”^၁

ဟူ၍ ဖော်ပြခဲ့ပေသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ‘ကျွန်တော်၊ ကျွန်မ၊ ကျွန်ုပ်’တို့သည် အစေခံ၊ လုပ်သားတို့ကို နှိမ့်ချခေါ်ဝေါ်သော ဝိသေသအနက်ရှိခဲ့ရာမှ ယနေ့ခေတ်တွင် မိမိကိုယ်ကိုရည်ညွှန်းသော စကားအဖြစ် မည်သူမဆိုသုံးစွဲနေသော ယေဘုယျအနက်သဘောရှိကြောင်းကို ပြဆိုခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ နှိမ့်ချခေါ်ဝေါ်သော ရိုင်းသောအသုံးမှယဉ်ကျေးသောစကားလုံးအဖြစ်ပြောင်းလဲလာမှု သဘောကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

၃။ ၆။ ဗန်းစကားများမှ နေ့စဉ်သုံးစကားများအဖြစ် ရောက်ရှိသွားသော စကားလုံးတို့၏ အနက် အရင်းအမြစ်ကို လေ့လာခြင်း

ဗန်းစကားဆိုသည်မှာ ခေတ်အလိုက် လူငယ်များတီထွင်ပြောဆိုရာမှ အသုံးတွင်ကျယ်လာသော စကားမျိုး ဖြစ်သည်။ ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်တွင် -

“န- အချင်းချင်းနားလည်အောင်ပြောဆိုသုံးနှုန်းရာမှ အသုံးကျယ်ပြန့်လာသည် ပေါ်ပင် စကား။”^၂

ဟုဖွင့်ဆိုပါသည်။ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှုတွင် ဗန်းစကားများကို လေ့လာခြင်းသည်လည်းနယ်ပယ် တစ်ခု အပါအဝင် ဖြစ်သည်။ယနေ့ခေတ်တွင် ဗန်းစကားများ အမြောက်အမြားပေါ်ထွက်လျက်ရှိရာ ဗန်းစကား များ၏ ရင်းမြစ်အမှန်ဖော်ထုတ်မှုသည် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ဖြစ်သည်။

ဆရာတော်ဦးကောသလ္လ၏ မြန်မာစကားလုံးပြောင်းထုံးကျမ်းတွင် “ကာလသား၊ ကာလသမီး” ဝေါဟာရနှင့်ပတ်သက်၍

“လူပျို၊ အပျိုဟောတည်း။ ဤဝေါဟာရသည် အင်းဝခေတ်နေဝင်ချိန်၌ စတင်ပေါ်ပေါက် သည်ဟု ယူဆရသည်။ ဝန်ကြီးပဒေသရာဇာ၏သူဇာပျို၌ ကာလမီးမိုး၊ ကာလမိုးမီး ဟူသောအသုံးများကို တွေ့ရသောကြောင့်တည်း။” “ဤဝေါဟာရများကား ကာလ သမီးခေါ် အပျိုဟောပုဒ်တို့ပင်တည်း။ တိဗက်စကားရင်းမှလာ၍ ယင်းမျိုးသက် ဘာသာ တို့၌ မ-ဆုံးပြောင်းပုဒ်တို့နှင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ မြန်မာဘာသာ၌ မီးမ-မောင်းမ-မိန်းမ ဟူသောအနက်တူ ဆုံးပြောင်းတွဲများရှိရာ မိုးမီးကိုလည်းအမ ဟောဆုံးပြောင်းတွဲ ယူသင့် ရာသည်။”^၃

ဟုကြံဆပြထားပါသည်။ ဆရာတော်၏ ကြံဆချက်ကို လက်ခံသည်ဖြစ်စေ၊ လက်မခံသည်ဖြစ်စေ ခေတ်ပေါ် ဗန်းစကားတို့၏ အနက်ရင်းကို အားထုတ်စဉ်းကြံဆခဲ့သည်မှာ ထင်ရှားပါသည်။

^၁ ဝိုးလတ်ဦး၊ ၁၉၆၂၊ ၁၁၁။
^၂ ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၉၊ ၂၃၁ ။
^၃ ကောသလ္လ၊ ၁၉၈၅၊ ၁၀ ။

ခေတ်ပေါ်ဗန်းစကားများအနက် “ဟပ်ကော့” ဟူသောစကား၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဆရာအောင်သင်းကြံဆပြထားခဲ့ပုံကို တင်ပြလိုပါသည်။ ဆရာအောင်သင်းက “တိုလီမိုလီစာပေ” ဟူသောစာအုပ်တွင်

“ဒီစကားက စစ်သည်ရဲဘော်များ သုံးသောစကားဖြစ်ပေမည်။ ရိုင်ဖယ်သေနတ်တွင် မောင်းတုံးနောက်ဖက်၌ ကျည်ရိုက်မောင်းတံရှိသည်။ ထိုမောင်းတံကို အပြည့်တင်ထားမှ ပစ်လို့ရသည်။ တစ်ဝက်သာ ဆွဲတင်ထားလိုက်လျှင် မောင်းတုံးကိုလည်း မ လို့မရ၊ မောင်းခလုတ်ကိုလည်း ဖြုတ်လို့မရ၊ အပြည့်ပြန်တင်ပြီးမှ လှုပ်ရှားလို့ရသည်။ ထိုသို့ မောင်းတစ်ဝက်တင်ထားသည်ကို အင်္ဂလိပ်လို (half cocked)ဟုခေါ်သည်။”

ဟု ကြံဆပြထားပါသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် တစ်စုံတစ်ရာ မတင်မကျဖြစ်နေလျှင် “ဟပ်ကော့ကြီး” ဟု ဗန်းစကားအဖြစ် ပြောဆိုနေကြပေသည်။ ထိုဗန်းစကား၏ အနက်ရင်းမှန်ကို ဆရာအောင်သင်း၏ ဖော်ထုတ် တင်ပြမှုကြောင့် သိမြင်ခွင့်ရပါသည်။

၃၊ ၇ ။ စကားလုံးရင်းမြစ်လေ့လာမှု ၏ အားနည်းချက်၊ အားသာချက်

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း မြန်မာဘာသာစကား ပညာရှင်များ၏စကားလုံးရင်းမြစ်လေ့လာမှုသည် အနောက်တိုင်းရင်းမြစ်ဗေဒ လေ့လာမှုများကဲ့သို့ပင် စနစ်တကျလေ့လာခဲ့ကြကြောင်း တွေ့နိုင်သည်။ မိမိတို့အားသန်ရာရှုထောင့်များမှ လေ့လာပြုကြသည်။ ထိုသို့လေ့လာခြင်းအားဖြင့် ဝေါဟာရတို့၏သမိုင်းကြောင်း၊ မည်သည့်ဘာသာစကားတို့မှ မွေးစားထားပုံ၊ ဝေါဟာရတို့၏ မူလရိုင်းအနက်၊ ပြောင်းလဲလာသော အနက်၊ ဗန်းစကားများ၏အနက်ရင်း အနက်မှန်တို့ကို သိရှိစေခြင်းဟူသော အကျိုးရလဒ်များကို ရရှိစေပါသည်။

သို့သော် ပညာရှင်များ၏ကြံဆချက်များသည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးကြံဆပုံ အမြင်တူသည်လည်း ရှိ၏။ မတူသည်လည်း ရှိ၏။ မွေးစားစကားလုံးအဖြစ် မွေးစားယသည့် ရင်းမြစ်ဘာသာစကားကိုပင် တွေးကြံရာ၌ အယူအဆကွဲသည်များလည်းရှိပါသည်။ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူပုံ လွဲသည်များလည်း ရှိပါသည်။

သာကေပြုရလျှင် ‘ကန်တော့’ ဟူသောဝေါဟာရကို ဖွင့်ဆိုရာတွင် အယူအဆမတူသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ ‘ကန်တော့’ ဝေါဟာရအပေါ် ဒုတိယကျော်အောင် စံထားဆရာတော်၊ ဦးဖိုးလတ်နှင့် ဦးကောသလတို့၏ ကြံဆဖွင့်ဆိုပုံ မတူညီသည်တို့ကို နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြပါမည်။

ဒုတိယကျော်အောင် စံထားဆရာတော် က-

“ကန်တော့သည် ဟူသည်ကား အရှေ့ဘက် အရှင်ဥက္ကံသမာလာဆရာတော်အကျော်သည် ‘ကန်တော့’ဟူသည်တွင် ‘ကန်’ကို န-သတ်ယူတော်မူ၍ လှေကို ထိုးဝါး၊ တက်၊ လက်ဖြင့် ကျောက်ကန်တွန်းလှန်၏သို့၊ အကုသိုလ်ကံကိုကန်၍ ကုသိုလ်ကံကို တော့သည်၊ တည်ရပ်စေသည် ဟူသောအရကို ယူတော်မူသည်။ ဤ၌ ကန် - သည်ကား အကုသိုလ်၊ တော့ - သည်ကား ကုသိုလ်ကံ ဖြစ်၏။”^၂

^၁ အောင်သင်း ၊ ၂၀၀၄ ၊ ၄၄ ။
^၂ ကျော်အောင်စံထား၊ ၁၉၆၆၊ ၃၅၅။

ဟူ၍ န-သတ်နှင့်ကန်တော့အနက်ကိုဖော်ပြပြီး သေးသေးတင် ‘ကံတော့’၏ အနက်ကိုလည်း

“ကံတော့သည် ဟူ၍ ‘ကံ’ကို သေးသေးတင်ယူလည်း သင့်ရာ၏။ ကံ၏အရကို ကုသိုလ်ကံယူလျှင် ပူဇော်ကံတော့ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော ထိုကုသိုလ်ကံကိုမိမိ၌ မြစေသည်။ တော့သည်-ဟူ၍ ယူသင့်၏။ အကုသိုလ်ကံယူလျှင် ပဒုဋ္ဌစိတ်ဖြင့် ပြစ်မှားချေ၍ဖြစ်သော အကုသိုလ်ကံသည် ဖြစ်ပြီးစေတနာသာ ကံမည်၏။ ထိုနောက် ထပ်ပွားခြင်းမရှိ၊ သင့်အံ့သို့ရှိ၏။”^၁

ဟူ၍ တွေးကြံပြခဲ့ပေသည်။ ဆရာတော်ကြံဆပြသည်မှာ

ကန်တော့ = ကန် + တော့
= အကုသိုလ်ကံကိုကန် + ကုသိုလ်ကံကို တည်စေ၊ ရပ်စေ
ကံတော့ = ကံ + တော့
= ကုသိုလ်ကံကို + မြစေ၊ တည်စေသည်။
= အကုသိုလ်ကံကို + ရပ်တန့်စေသည်။ ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

ဦးဖိုးလတ်က မြန်မာဘာသာ ‘ကန်တော့’^၂ ဆိုသော စကားကဲ့သို့ ရှေးမွန်ဘာသာတွင် ‘ကိန္နောအံ’ ဆိုသော စကား၊ တရုတ်ဘာသာတွင် ခေါ် ‘ထောံ’ (k'ou To'u) ဟူသောစကားတို့ ရှိကြောင်း၊ ယင်းတို့အနက် မွန်နှင့်မြန်မာတို့သည် တရုတ်တို့ထံမှယူသည်ဟု ယုံကြည်ကြောင်း သူ၏အယူအဆကို ဖော်ပြခဲ့သည်။ တရုတ်စကား ‘ခေါ်ထောံ’တွင် ‘ခေါ်’သည် “ကျောက်ကန်၊ ယက်ကန်” ဆိုသော ‘ခေါက်၊ ခိုက်၊ ရိုက်’ အနက်ရကြောင်း၊ ‘ထောံ’ ၏အနက်မှာ “ဦးခေါင်း” ဖြစ်ရာ ‘ခေါ်ထောံ’ ၏အနက်မှာ “ဦးခိုက်” ဟု တိုက်ရိုက်ပေါ်ထွက်လျက်ရှိကြောင်း၊ တစဖန် တရုတ်တို့၏ဦးခိုက် အရိုအသေပြုခြင်းအလေ့သည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံးတွင် ပျံ့နှံ့ကျော်ကြားခဲ့ကြောင်း မျိုးနွယ်တူဘာသာစကားနှင့် ရင်းမြစ်ကိုလေ့လာကြံဆ ပြခဲ့ပါသည်။

မြန်မာစကားလုံးပြောင်းထုံးကျမ်းတွင် ‘ကန်တော့’ဝေါဟာရကို ဆရာတော် ဦးကောသလ္လက “ကန်တော့ = ကလအံ = (ကလော့) မွန်၊ အရိုအသေပြုသည်။”^၃

ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

မြန်မာဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်းများလာ ပညာရှင်တို့၏ ‘ကန်တော့’ဝေါဟာရအပေါ် ကြံဆဖွင့်ဆိုပုံကို လေ့လာလျှင် ဒုတိယကျော်အောင်စံထား ဆရာတော်သည် မြန်မာအနက်နှင့် တွေးကြံခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ဦးဖိုးလတ်ကမူ တရုတ်မွေးစားစကားလုံး ရင်းမြစ်ကိုကြံဆပြီး ‘ကန်တော့’ ဝေါဟာရ၏သမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာမှုပြုခဲ့သည်။ ဆရာတော် ဦးကောသလ္လကမူ မွန်စကားရင်းမြစ်မှလာကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။

ကန်တော့’ဝေါဟာရကို ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်တွင် “ကြံ- လက်အုပ်ချီ၍ အရအသေပြုသည်။ ဦးညွတ်သည်။”^၄ ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုပါသည်။

^၁ ကျော်အောင်စံထား၊ ၁၉၆၆၊ ၃၅၆
^၂ ဖိုးလတ်ဦး၊ ၁၉၆၂၊ ၅၁။
^၃ ကောသလ္လ၊ ၁၉၈၅၊ ၃၀။

ထိုကြံဆချက်များအနက် မည်သည်ကြံဆချက်သည်သင့်လျော်သည်ဟု ဤစာတမ်းတွင် ဝေဖန် သုံးသပ်ခြင်းမပြုလိုပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဤစာတမ်းသည် ရင်းမြစ်ဗေဒ၏ လေ့လာမှုသဘောကို ပေါ်လွင်အောင် တင်ပြခြင်းသာ ဖြစ်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် စကားလုံးရင်းမြစ် လေ့လာမှုသည် ပညာရှင်များ၏ အယူအဆများ ကွဲလွဲနိုင် သောကြောင့် အားနည်းချက်များရှိပါသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဝေါဟာရတို့၏အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဖွင့်ဆိုရာတွင် ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှုသည် အဓိကကျကြောင်း တွေ့မြင်နိုင်သည်။ ရင်းမြစ်ဗေဒခေါ်သည့် စကားလုံးရင်းမြစ်ကိုလေ့လာသော ပညာရပ်သည် အနောက်တိုင်းတွင် ၁၇ ရာစုခန့်က စတင်ပေါ်ထွန်းခဲ့ပြီး ၂၀ရာစုတွင် ထင်ရှားခဲ့သည်။ မြန်မာတွင် မြန်မာ သက္ကရာဇ် ၁၁၃၁ (အေဒီ-၁၇၆၉) ခုနှစ်ခန့်ကပင် ဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်းများတွင် ပညာရှင်များက စကားလုံးရင်းမြစ်ကို စတင်လေ့လာခဲ့ပြီး ဖြစ်ကြောင်းတွေ့နိုင်ပါသည်။ အခြေခံလေ့လာသည် အလေ့လာ ခံအချက်များသည်လည်း တူညီကြောင်းတွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာစကားလေ့လာမှုတွင် မြန်မာ ပညာရှင်များ၏ ရင်းမြစ်အနက် ကြံဆလေ့လာမှုသည် အနောက်တိုင်းပညာရှင်များ နည်းတူ စနစ်တကျ လေ့လာမှုများ ရှိခဲ့ပြီးဖြစ်ကြောင်း သုံးသပ်မိပါသည်။

ဝေါဟာရတို့၏အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို လေ့လာသောအတ္ထုဗေဒပညာရပ်နည်းတူ လေ့လာမှုနယ်ပယ် ကျယ်ပြန့်သည့်အပြင် စကားလုံးတို့၏သမိုင်းကြောင်းကိုလေ့လာသော သမိုင်းဘာသာဗေဒနှင့်လည်း ဆက်နွှယ်လျက်ရှိကြောင်း သုံးသပ်မိပါသည်။

သို့သော် သမိုင်းဘာသာဗေဒနှင့် ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှု နှစ်မျိုးစလုံးတွင် “အကီးအထောက် ခိုင်မာမှုသည်အရေးကြီးသည်” ဟူသောအချက်မှာတူညီပါသည်။ ရေးထုံးဆိုင်ရာ ရှေးဟောင်းစာ၊ အက္ခရာအရေးအသား၊ အသုံးတွင်ခဲသည်ခေတ်၊ စာပေအကိုးအကား၊ မည်သည့်ဘာသာစကားမှ ဆင်းသက်လာသည်၊ မွေးစားလာသည်၊ မည်သို့ပြောင်းလဲသွားသည်ဟူသော မိမိ၏လေ့လာမှု ခိုင်မာ အောင်ပြဆိုရန်မှာ သမိုင်းဘာသာဗေဒလေ့လာမှုနှင့် ရင်းမြစ်ဗေဒလေ့လာမှု၏အဓိက အရေးပါသော အချက်ဖြစ်ပါသည်။ ထို လေ့လာမှုနှစ်ရပ်သည် ဝေါဟာရတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ကြံဆရာတွင်မရှိ မဖြစ် အရေးပါသော လေ့လာမှု ပညာရပ်များလည်းဖြစ်ကြောင်း အထင်အရှားတွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

နိဂုံး

ဤစာတမ်းတွင် ခေတ်အဆက်ဆက် မြန်မာဘာသာစကားကို လေ့လာကြံဆခဲ့ကြသော မြန်မာ ပညာရှင်များ၏ ဘာသာစကားအမြင်သည် အနောက်တိုင်းဘာသာဗေဒပညာရှင်များနည်းတူ နည်းစနစ် တကျလေ့လာမှုများရှိခဲ့ ကြောင်းတွေ့နိုင်ပါသည်။ မြန်မာပညာရှင်များ၏ဘာသာစကားဆိုင်ရာ ကြံဆ ချက်အမြင်များကို ဝေါဟာရအဖွင့်ကျမ်း များ၊စာတမ်းများ၊ဆောင်းပါးများတွင် လေ့လာတွေ့ရှိနိုင်သည့် အပြင် ဝေါဟာရတစ်ခုကို အနက်ဖွင့်ဆိုရာတွင် မိမိတို့အားသန်ရာ ရှုထောင့်စုံမှ တွေးဆဖွင့်ဆိုခဲ့ကြသော ပညာရှင်ကြီးများ၏ ဝေါဟာရအဖွင့် ကျမ်းဂုဏ်ရည်တို့ကိုလည်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ ဘာသာစကား လေ့လာ မှုတွင် အနောက်တိုင်းသီအိုရီ၊ နည်းစနစ်များကိုအခြေခံ၍ မြန်မာဘာသာစကားကိုလေ့လာ ဖော်ထုတ်နိုင်

° ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၉၉၊ ၁၆။

သည့်အပြင် အခြားသောနိုင်ငံများနှင့် ဘာသာစကားများတွင် ရင်းမြစ်ဗေဒအဘိဓာန်များ ပေါ်ထွက်နေပြီ ဖြစ်သည်။ “Oxford Dictionary of English Etymology”, “The Concise Dictionary of English Etymology” စသော အင်္ဂလိပ်ရင်းမြစ်အဘိဓာန်များအပြင် ဂရိ၊ ဂျာမန်၊ ဟန်ဂေရီ၊ ပြင်သစ်၊ စပိန်စသော ဘာသာစကားဆိုင်ရာ ရင်းမြစ်အဘိဓာန်များ၊ ဗန်းစကားဆိုင်ရာ ရင်းမြစ်အဘိဓာန်များ၊ သင်္ချာပညာရပ် ဆိုင်ရာ ဝေါဟာရရင်းမြစ်အဘိဓာန်များလည်း ပေါ်ထွက်လျက်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဘိဓာန် ပြုစုသော ပညာရှင်တို့သည် ရင်းမြစ်ဗေဒကိုလက်ကိုင်ပြု၍ ပိုမိုတိကျသော ဝေါဟာရတို့၏ အရင်းအမြစ် ကိုဖော်ထုတ်ပြီး အနက်အရင်းအမှန်များကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖွင့်ဆိုပြုစုမည်ဆိုပါက **မြန်မာရင်းမြစ် ဗေဒအဘိဓာန်များ** ပေါ်ထွက်လာနိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း အကြံပြုတင်ပြအပ်ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ကောသလ္လ၊ ဦး၊ ဆရာတော်။ (၁၉၈၅)။ *မြဟူနိရုတ္တုနယသင်္ဂဟခေါ် မြန်မာစကားလုံး ပြောင်းထုံးကျမ်း*။ ရန်ကုန်၊ စာပေပေါင်းကူးပုံနှိပ်တိုက်။

ကျော်အောင်စံထား၊ ဒုတိယ၊ ဆရာတော်။ (၁၉၆၆)။ *ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်း*။ ရန်ကုန်၊ လယ်တီမဏ္ဍိုင်ပုံနှိပ်တိုက်။

ခရီးဆောင်မြန်မာအဘိဓာန်။ (၁၉၉၉)။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာစာအဖွဲ့။

တင်လှ၊ ဦး (မဟာဝိဇ္ဇာ)။ (၁၉၆၆)။ *ဘာသာနှင့်စာပေ*။ ရန်ကုန်၊ အောင်မြေစာပေတိုက်။

ဖိုးလတ်၊ ဦး။ (၁၉၆၂)။ *မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း (ပထမတွဲ)*။ ရန်ကုန်၊ ပညာနန္ဒပုံနှိပ်တိုက်။

ဖိုးလတ်၊ ဦး။ (၁၉၆၃)။ *မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း (ဒုတိယတွဲ)*။ ရန်ကုန်၊ ပညာနန္ဒပုံနှိပ်တိုက်။

ဖိုးလတ်၊ ဦး။ (၁၉၆၄)။ *မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း(ဖြည့်စွက်တွဲ)*။ ရန်ကုန်၊ ပညာနန္ဒပုံနှိပ်တိုက်။

ဘသောင်း၊ ဗိုလ်မှူး၊ (မောင်သုတ)။ (၁၉၇၂)။ *မြန်မာစာ မြင့်ချင်လွန်းလို့*။ ရန်ကုန်၊ ဇွဲပုံနှိပ်တိုက်။

မဟာဇေယသင်္ခယာ (လှေသင်းအတွင်းဝန် ဦးချိန်)။ (၁၉၆၀)။ *ဝေါဟာရလိနတ္ထဒီပနီ*။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။

မြကေတု။ (၁၉၆၇)။ *စာပေတန်ဆောင် (ပထမအကြိမ်)*။ ရန်ကုန်၊ နှလုံးလှစာပေတိုက်။

မြန်မာအဘိဓာန်။ (၁၉၉၁)။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာစာအဖွဲ့။

ဝေါဟာရဝိပ္ပလ္လာသလက္ခဏဒီပကကျမ်း။ (၁၉၆၄)။ ရန်ကုန်၊ စာပေဘဏ်ဖြန့်ချိရေး။ (လက်နပ်စက်စာမူ)

သာနိုး၊ မောင်။ (၂၀၀၁)။ *မြန်မာ့စကားနဲ့စာပေ (ပထမအကြိမ်)*။ ရန်ကုန်၊ မြင့်မြတ်သူပုံနှိပ်တိုက်။

သန်းဆွေ၊ ဒေါ်။ (၁၉၈၀)။ *မြန်မာဘာသာစကား မြန်မာကျောက်စာ စာတမ်းဆောင်းပါးများ*။ ရန်ကုန်၊ ဘာသာပြန်နှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးဌာန။

အောင်သင်း ။ (၂၀၀၄)။ *တိုလီမိုလီစာပေ*။ ရန်ကုန်၊ ဇွန်ပွင့်စာအုပ်တိုက်။

Aitchison, Jean. (1972). *General Linguistics*. London, The English Universities Press ,Ltd.

Hartman, R.R.K & Stork, F.C. (1972). *Dictionary of Language and Linguistics*. London, Applied Science publishers Ltd.

www. wikipedia. org. / Etymology